

Сардак С. Е. Концептуальні основи прогресивного економічного розвитку суспільства / С. Е. Сардак // Актуальні проблеми міжнародних відносин і зовнішньої політики країн світу : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Луцьк, 13-14 жовтня 2011 р.) / за ред. В. Й. Лажніка та С. В. Федонюка. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 306 с. – С. 39 – 42.

УДК 339.9

Сардак С. Е., к.е.н., доцент, доцент ДНУ ім. О. Гончара

Концептуальні основи прогресивного економічного розвитку суспільства

кафедра економіки та управління національним господарством

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Анотація. У дослідженні визначено концептуальні основи прогресивного економічного розвитку суспільства та надано їх характеристику. Розроблено форми задіяння концептуальних основ і компенсаційних механізмів економічного розвитку суспільства в умовах глобалізації.

Ключові слова: концептуальні основи, економічний розвиток, суспільство, глобалізація, справедливість, повага, піклування.

Sardak S. E., PhD, Associate Professor,
Associate Professor DNU named after O. Gonchara

Conceptual bases of progressive economic development of world community

Annotation. In research certainly conceptual bases of progressive economic development of world community and their description is given. The forms of involving of conceptual bases and compensative mechanisms of economic development of world community are developed in the conditions of globalization.

Keywords: conceptual bases, economic development, world community, globalization, justice, respect, solicitude.

Протягом історії у суспільстві спостерігаються наступні прагнення людини: покращити якість свого життя та зробити його вільним, довго жити, отримувати насолоди, продовжити рід, опанувати більше ресурсів, розширити межі свого існування, творити і т. д. Але реалізація вищенаведених бажань часто супроводжується масштабними конфліктами та виникненням негативних наслідків у середовищі, що робить одночасне повне досягнення вищенаведених привабливих прагнень неможливим. Дана особливість вимагає визначення умов які впливають на

перебіг економічного розвитку суспільства у прогресивному напрямі, що і є метою даного дослідження.

У зв'язку зі зміною чисельності та міграційним рухом населення, розгортанням науково-технічного прогресу та природно-кліматичними факторами впливу для кожної епохи притаманні власні історично сформовані інститути (інструменти, категорії, механізми, моделі, норми, стандарти), частина яких переходить незмінними у нову систему, частина трансформується, а частина відторгається. Спрямування розвитку "цивілізованого сектору" сучасної світової економіки відбувається за рахунок наявності таких інститутів як захист приватної власності (майна, капіталу, виробництва, об'єктів інтелектуальної власності), спадщина, право довіреності та представництва, інфляція, зростання видобутку та опанування ресурсів, мода, надання преференцій, вільний вибір господарської діяльності та розпорядження прибутком і т. д. Використання вищенаведених інститутів призвело до формування глобальних тенденцій (інтернаціоналізація, транснаціоналізація, інтеграція, глобалізація, гомогенізація...), глобальних загроз (космічні, природні, антропогенні, техногенні...), глобальних викликів (збереження миру, демілітаризація, забезпечення можливості реалізації людського потенціалу, пізнання світу...), глобальних проблем (демографічні, економічні, соціальні, політичні, продовольчі...), які й визначають спрямування сучасного економічного розвитку [3-4; 8].

Наслідки економічної діяльності людських ресурсів на Землі й навіть у космічному просторі призвели до того, що за станом екології людство вже увійшло у "точку неповернення". Діяльність людини настільки виснажує природний капітал що дозволяє засумніватися у здатності екосистем планети підтримувати життя майбутніх поколінь. У доповіді ООН, представлений на нараді Конференції сторін по біологічній різноманітності COP-10 (2010 р.) визначено, що природа нашої планети на початку XXI ст. постає перед загрозою знищення. З одного боку, вже наявні проблеми (розбалансування природних екосистем, забруднення повітря, води, ґрунтів, погіршення якості їжі, накопичення відходів, небезпечні технічні випромінювання), а з іншого, потенційні небезпеки (можливі війни, теракти, аварії, витоки отруйних речовин, руйнація сформованих споруд) поступово свідчать, що людина несе у собі загрозу для світового розвитку і значно впливає на нього. Це обумовлює підвищення відповідальності за помилки допущені впродовж розвитку цивілізації та вимагає застосування заходів запобігання руйнівного впливу людських ресурсів на загальний розвиток світу [1-2; 7].

Дослідженням та регулюванням даних питань на глобальному рівні займаються міжнародні організації, потужні компанії, партії, рухи, об'єднання, лідери світових релігій, провідні науковці та митці, політики та власники, творчі колективи, науково-дослідні установи та державні служби країн. І за результатами накопиченої інформації можна передбачити, що продовження дії даних інститутів у сучасному форматі призведе до поглиблення існуючих протиріч, а відмова від них – до руйнації існуючого світового порядку та тривалого хаосу. Тому, за нашою думкою, найбільш оптимальним є збагачення існуючих традиційних компенсаційних механізмів за рахунок збалансованого задіяння концептуальних основ прогресивного економічного розвитку суспільства [6].

На основі аналізу ґенези світової економіки, ми відзначаємо, що прогресивний економічний розвиток спостерігався у тих соціально-економічних системах де були присутніми справедливість, повага та сумлінне піклування про підконтрольні ресурси, а стагнація, регресивний розвиток і руйнації відбувалися при порушенні або відсутності даних трьох концептуальних основ (причому незалежно від часу, місця та формації).

Справедливість, що за тлумачним значенням означає об'єктивне, неупереджене ставлення та дії, які відповідають морально-етичним і правовим нормам, у економічній площині можна розглядати як: забезпечення можливості реалізації розумних потреб людини; адекватність поведінки суб'єкта щодо стороннього впливу; відповідальність за наслідки діяльності. При наявності справедливості відбувається сприяння розкриттю корисних людських можливостей на благо суспільству і обмежується застосування шкідливих намірів, що передбачає застосування владного примусу на основі закону. Формулою справедливості для людини в економіці може бути рівність винагороди від її виробничої діяльності сумі здійснених витрат на: виробництво, відтворення, задоволення, накопичення, розвиток, творчість та благодійність.

Повага, що означає почуття шани, прихильне ставлення та ввічливість, у економіці доцільно розглядати як соціально-економічні відносини в яких відсутні образи, дискримінація та загрози. Повага передбачає терпиме ставлення до оточуючих, їх способу життя, думок, гідності. Наявність поваги у суспільстві створює передумови повного розкриття генетично та соціально обумовленого людського потенціалу й реалізації творчої функції людини. Наявність поваги виключає конформізм і передбачає досягнення компромісу та суспільної гармонії на основі взаємоповаги та відкритого діалогу. Формулою поваги в економіці може бути

відповідність результату діяльності соціально-економічної системи бажанням її громадян і їх зусиллям, що регулюються управлінським впливом керуючої системи.

Сумлінне піклування про підконтрольні ресурси, що розуміється як чесне, турботливе і старанне виконання своїх обов'язків щодо дорученої справи, власності, території проживання, з економічної точки зору можна розглядати як дбайливе ставлення до життєдіяльності. Даний підхід передбачає раціональне та якісне використання ресурсів з урахуванням інтересів суспільства та наслідків нині й у майбутньому. Формулою дбайливого ставлення до життєдіяльності може бути створення результату виробництва, що містить у собі досягнення поточних потреб (норм, стандартів, вимог), запасу (для адаптації та нівелювання часу й негативних факторів впливу), потенції розвитку (можливість трансформації, демонтажу, утилізації чи зростання) та контрольні точки ревізії (індикатори, сигнали, можливість регулювання).

Але вищенаведені концептуальні основи з точки зору світової економіки є абстрактними і скоріше ідеальними гаслами (внаслідок складності їх формалізації, різноспрямованості інтересів у суспільстві, неосвіченості тощо). Частіше усього в історії спостерігалися локальні приклади їх реалізації, які застосовувалися у межах окремих соціальних груп, каст, класів, регіонів, держав, часто за рахунок крайньої несправедливості, неповаги та несумлінного відношення до інших особистостей, соціальних верств, націй, регіонів, процесів (геноцид, расизм, рабовласництво, фашизм) та слугували приводом для визвольної боротьби. Тому застосування концептуальних основ прогресивного економічного розвитку суспільства на глобальному рівні передбачає їх збалансоване задіяння з урахуванням фаз економічного розвитку (прогрес-стагнація-регрес) у міру розгортання глобалізації суспільства і вирівнювання життєвого рівня населення по країнам (табл. 1).

Таблиця 1

Концептуальні основи за фазами економічного розвитку

№	Прогрес	Стагнація	Регрес
1	Справедливість	Порушення у сфері обміну та розподілу	Несправедливість, егоїзм, загарбництво
2	Повага	Конформізм	Неповага, зневага
3	Сумлінне піклування	Недбале ставлення	Нехтування обов'язком, шкідництво

В умовах глобалізації суспільство увійшло у новий формат економічного розвитку [5; 8] і дія традиційних компенсаційних механізмів (моральність, культура, порядність, честь, гідність, обов'язок, патріотизм) стають дискусійними, розмитими,

неоднозначними, невиправданими, застарілими та незрозумілими, й потребують раціонального, а не заполітизованого чи фанатичного пояснення і підтвердження. Саме тому для гуманізації, соціалізації, добропорядності, людяності та навіть для продовження існування людини на Землі, постає необхідним досягнення прогресивного економічного розвитку у вигляді якісного покращення життя людства і досягнення споконвічних прагнень людини без шкоди для себе та навколишнього світу, що й пропонується досягти за рахунок каталізації вищенаведених концептуальних основ в усіх сферах людської діяльності (наука, освіта, мистецтво, державне управління, право, виробництво, торгівля і т.д.).

Таким чином можна констатувати, що протікання економічного розвитку суспільства у прогресивному напрямі вимагає концептуального визначення й значного збагачення людської свідомості з урахуванням історичних надбань теологічного та філософського пошуку в сфері управління розвитком людських ресурсів [9]. А перспективним напрямом подальших досліджень постає розкриття людського потенціалу в сфері прояву, відновлення та зростання вбудованих вищих людських якостей яких немає у тварин і машин – любові, співчуття, віри, розуму, творчості.

Література.

1. Доклад о развитии человека 2010. – Режим доступа : <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/chapters/ru>. – Назва з екрану.
2. Звіти. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – Режим доступа : <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development/reports>. – Назва з екрану.
3. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.) : моногр. : В 2-х т. Т. 2 / В. М. Шейко. – Х. : Основа, 2001. – 398 с.
4. Мантатова Л. В. Стратегия развития : Ценности новой цивилизации : моногр. / Л. В. Мантатова. – Улан-Удэ : ВСГТУ, 2004. – 242 с.
5. Постанова № 198 Президії Національної Академії Наук України від 11.07.2007 р. “Виклики ХХІ століття економіці і суспільству України”. – Режим доступа : <http://www.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/nas/2007/regulations/Pages/198.aspx>. – Назва з екрану.
6. Сардак С. Е. Науково-методичні основи управління розвитком виробництва у національній економіці : моногр. / С. Е. Сардак, В. В. Джинджоян. – Д. : Інновація, 2010. – 175 с.

7. Социально-экономические проблемы информационного общества : моногр. / В. М. Геец, В. Г. Кремень, В. П. Семиноженко [та ін.] ; за ред. Л. Г. Мельника. – Сумы : Университет. кн., 2005. – 430 с.
8. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. – К.: Знання, 2007. – 670 с.
9. Сардак С. Е. Перспективи соціально-економічного розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації / С. Е. Сардак // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 9. – С. 217 – 225.